

Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelma

Turun kaupunki

Sisällys

1 Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelma	3
1.1. Toimintasuunnitelman tarkoitus ja tavoite.....	3
1.2. Suunnitelman yhteys opetussuunnitelmaan	3
1.3. Luonnossa ja ulkona tapahtuvan oppimisen edut	5
2 Perusopetuksen kestävyysosaamisen tavoitteet ja oppiainekohtaiset sisällöt	6
2.1. Luokat 1–2	7
2.2. Luokat 3–4	10
2.3. Luokat 5–6	13
2.4. Luokat 7–9	16
3 Koulun ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelman kokoaminen	21
4 Lähteet	30
Liitteet	31
Liite 1 Ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen vuosikello	31
Liite 2 Opettajan kestävä kehityksen huoneentaulu	38
Liite 3 Toimintavinkkejä, yhteistyötahoja ja materiaalinkkejä.....	39

Raportin nimi

Raportin tuottaja: Kestävä opinvirta -projekti, rahoittanut Opetushallitus

Taitto: Lotta Luukkonen

Kansikuva: Jonne Mattila

Julkaistu: 12.9.2024

1 Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelma

1.1. Toimintasuunnitelman tarkoitus ja tavoite

Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelman tavoitteena on tukea Turun kaupungin perusopetuksen toimintakulttuurin muutosta kohti ekologisesti kestävämpää elämäntapaa sekä vahvistaa oppilaiden ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyviä tietoja, taitoja ja asenteita. Toimintasuunnitelma otetaan osaksi perusopetuksen toimintakulttuuria ja siihen kirjataan konkreettiset koulukohtaiset toimenpiteet sekä toimijat. Tavoitteena on huomioida kestävyys- ja ilmastoteemat systemaattisesti opetuksessa ja kaikessa koulun toiminnassa.

Suunnitelman avulla koulun toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitetään vahvistamaan arjen ilmasto- ja kestävyyskasvatusta. Tavoitteen saavuttamiseksi opettajat ja koulun muu henkilöstö sekä oppilaat tulee sitouttaa ja osallistaa konkreettisten toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kouluyhteisöt kehittävät toimintakulttuuriaan kokonaisvaltaisesti niin, että ne tukevat Agenda2030-tavoitteiden saavuttamista Turun kaupungissa. Tavoitteena on saada aikaan pysyviä toiminnallisia ja rakenteellisia kestävää tulevaisuutta edistäviä muutoksia koulujen toimintakulttuurissa.

Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelma sekä oppiainekohtaiset sisällöt ja hyvät käytännöt (tempaukset, kampanjat, kilpailut, arjen pienet ja isot ilmastoteot) juurrutetaan osaksi koulujen opetus- ja vuosisuunnitelmia. Toimintasuunnitelma perustuu Turun kaupungin ilmasto-ohjelmiin ja edistää Hiilineutraali Turku 2029 -ohjelman tavoitteita, joten sen ylläpidolle ja jatkokehittämiselle on kaupungin strategiaan perustuva tuki.

1.2. Suunnitelman yhteys opetussuunnitelmaan

Ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen sisällöt ja tavoitteet ovat näkyvissä monilta osin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Opetussuunnitelma ohjaa kaikkien opettajien työtä ja toimii pohjana opetustyölle. Alla on poimittuna suorat lainaukset opetussuunnitelman arvoperustan, laaja-alainen osaamisen sekä oppimisympäristöjen sisällöistä, joissa korostuu kestävyyskasvatuksen teemat. Lainauksia on täydennetty Turun opetussuunnitelman paikallisilla painotuksilla, jotka löytyvät lukujen lopusta.

1.2.1. Perusopetuksen arvoperusta: Kestävän elämäntavan välttämättömyys

”Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnustetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen. Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalle kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastomuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.”¹ Turun opetussuunnitelmassa tätä syvennetään paikallisuutta painottaen: ”Oppilas oppii ottamaan vastuuta oman lähiympäristönsä viihtyisyydestä, luonnosta ja kulttuurisista arvoista sekä arvostamaan Turun saariston ainutlaatuisuutta ja ekologista herkkyyttä.”²

1.2.2. Tavoitteena laaja-alainen osaaminen: Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

”Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovitteluja ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.”³

”Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.”⁴ ”Paikallisena erityispiirteensä Turun perusopetuksessa painotetaan laaja-alaista osaamiskokonaisuutta *osallistuminen*,

¹ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. S. 16

² Turun perusopetuksen opetussuunnitelma, 2021. S. 18

³ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. S. 24

⁴ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. S. 24

vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7). Kestävän tulevaisuuden rakentamisessa keskeinen oppimistavoite on, että oppilas ymmärtää omien valintojensa vaikutukset paikallisen luonto- ja kulttuuriympäristön säilymiseen sekä ottaa ekososiaalista vastuuta Turun saariston tulevaisuudesta. Perusopetuksessa toteutetaan tähän teemaan liittyviä monialaisia oppimiskokonaisuuksia.”⁵

1.2.3. Oppimisympäristöt

”Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan ai-neettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea. Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.”⁶

Turun kaupungin perusopetuksessa toteutetaan lisäksi Elämyspolkua. Elämyspolku on koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen suunnitelma, joka mm. tukee laaja-alaisen osaamisen tavoitteita ja ilmiöpohjaista oppimista. Elämyspolkuun kuuluvilla retkillä ja vierailuilla oppilas saa ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyviä kokemuksia, joten polun seuraaminen tukee ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toteutumista Turun kouluissa.

1.3. Luonnossa ja ulkona tapahtuvan oppimisen edut

Luonto- ja ulkoympäristössä tapahtuva oppiminen on tehokkaampaa riippumatta opittavasta asiasta. Luonnossa tapahtuvan oppimisen ei tarvitse olla sidottua itse luontoympäristöön, vaan mitä tahansa aihetta opitaan paremmin luonnossa. Ulkona tapahtuvan oppimisen hyödyt johtuvat luontoympäristön ja siellä käytössä olevien pedagogisten menetelmien yhdistelmästä. Ulkona käytetään useammin aktiivista, käytännönläheistä, oppilaslähtöistä, ja yhteistyöhön perustuvaa oppimista. Kyseiset menetelmät ovat tehokkaita oppimisen kannalta.⁷

Ulkona tapahtuva vahvempi oppiminen perustuu luonnon moniin positiivisiin vaikutuksiin. Luonnossa oleminen vähentää stressiä, parantaa keskittymistä ja vahvistaa itsesäätelyä. Luonto- ja ulkoympäristö koetaan usein rauhallisemmaksi ja se mahdollistaa oppilaille enemmän itsemääräämisen mahdollisuuksia. Ulkona oltaessa oppilaat ovat myös fyysisesti aktiivisempia sekä

⁵ Turun perusopetuksen opetussuunnitelma, 2021. S. 27

⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. S. 29

⁷ Haukka 2020

osallistuvampia. Ulkona oppiminen tukee opetussuunnitelman laaja-alaisista oppimaan oppimisen taidoista erityisesti sosiaalisten taitojen ja hyvinvoinnin vahvistamista. Erilaiset oppimiseen liittyvät taidot kuten pitkäjänteisyys ja kommunikaatio kehittyvät ulkona oppimisen aikana, sillä ympäristö korostaa yhteistyön merkitystä. Lisäksi ulkona oppimisen aikana vahvistuu suhde luontoon ja samalla kasvaa nyt ja tulevaisuudessa tärkeä ympäristöstä huolehtimisen taito.⁸

2 Perusopetuksen kestävyysosaamisen tavoitteet ja oppiainekohtaiset sisällöt⁹

Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelmaan on valittu neljä teemaa, jotka ovat luontosuhteen vahvistaminen, ilmasto-osaaminen, kiertotalous sekä sosiaalinen kestävyys. Teemat ovat ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen keskeisiä sisältöjä.

Luontosuhteen vahvistaminen keskittyy tekoihin ympäristön puolesta, luonnon arvostamiseen ja siihen, että yksilön luontosuhde kehittyy ympäristösuhteeksi. Ilmasto-osaamisessa keskeistä on ongelmien tarkastelu ratkaisukeskeisesti sekä toimijuuden vahvistaminen paikallisella tasolla. Kiertotaloudessa tarkastellaan omia kulutusvalintoja ja arvomaailmaa kestävä tulevaisuuden näkökulmasta. Sosiaalinen kestävyys keskittyy muiden huomioon ottamiseen, yhteisiin sääntöihin sitoutumiseen ja keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen.

Alla olevissa taulukoissa on esitelty perusopetuksen kestävyysosaamisen tavoitteet luokka-asteittain suunnitelman neljän teeman mukaisesti: luontosuhteen vahvistaminen, ilmasto-osaaminen, kiertotalous sekä hyvinvointi ja turvallisuus / sosiaalinen kestävyys. Jokaisen teeman tavoitteiden vieressä on esimerkkejä, miten eri oppiaineiden sisällöissä ja käytänteissä voidaan huomioida sekä edistää tavoitteiden saavuttamista. Teemoja olisi hyvä toteuttaa kaikissa oppiaineissa. Joissakin oppiaineissa teemat ovat keskeisiä ydinsisältöjä, kun taas joissakin teemat ovat pienemässä roolissa. Esimerkit oppiainekohtaisista sisällöistä ovat ideoita ja vinkkejä, eivät suosituksia. Teemoja voidaan toteuttaa myös muilla tavoin. Tärkeintä on huomata, miten omassa työssä voi toteuttaa ilmasto- ja kestävyyskasvatusta sekä saada uusia ideoita tämän työn toteuttamiseksi.

⁸ Haukka 2020

⁹ Mukaillen Oivalluksia oppimisympäristöissä -kestävyyskasvatushanke, Jyväskylän steinerkoulu

2.1. Luokat 1–2

Teema & tavoitteet	Esimerkkejä eri oppiaineiden sisällöistä ja käytänteistä
Luontosuhteen vahvistaminen: Lähiympäristön havainnointi ja luontosuhteen muodostuminen on alkuopetuksessa keskeisessä roolissa. Luontosuhde vahvistuu, kun lapsi saa elämyksellisiä kokemuksia luonnossa toimien. 1.–2.-luokilla hyödynnetään koulun lähiympäristöä säännöllisesti eri oppiaineissa ulkona opiskellen. Kannustetaan oppilaita uteliaisuuteen, luonnossa oleskelusta nauttimiseen sekä moniaistiseen ympäristön havainnointiin. Oppilaiden luontosuhde vahvistuu säännöllisen ulkona oppimisen ja monialaisen lähiluonnon havainnoinnin, tutkimisen ja ihmettelyn kautta.	KAIKKI OPPIAINEET: Luonto tärkeänä oppimisympäristönä, yhteistyö-, vuorovaikutus- ja tunnetaitojen vahvistaminen. Osa oppitunneista pyritään pitämään ulkona, esim. ulkoluokkapäivä säännöllisesti yhtenä päivänä viikossa. Ulkotunneilla hyödynnetään mm. lähiympäristön metsiä ja lapsille tarjotaan monipuolisia eri aisteihin liittyviä kokemuksia ja elämyksiä. Samalla vahvistetaan lasten motorisia taitoja erilaisissa maastoissa eri vuodenaikoina. Osallistutaan oman lähiympäristön tilan sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen (OPS). SUK: Luontosanat (kirjoittaminen, lukeminen) ja luontoaiheiset sadut ja runot, vuodenaikoihin ja ympäristöön liittyvät tarinat. Oteetaan luonto taiteen kohteeksi ja välineeksi (runot, tarinat, draama). MA: Toiminnallista matematiikkaa luokassa ja luonnossa, kestävä kehitys ja luontoaiheista laskemista YM: Luonnon ominaispiirteiden, ilmiöiden ja ominaisuuksien havainnointi, tutkinta ja luokittelu kaikkina vuodenaikoina (kasvit, eläimet, jäljet jne.), veden olomuodot, elollinen ja eloton luonto, kasvien kasvatus ja kasvun seuraaminen, jokaisenoikeudet ja luontorauha, vierailu biologisessa museossa VIERAAT KIELET: Luontosanat ja laulut, ulkona: värit, numerot, yksinkertaiset sanat, leikit KU & KÄ: Piirrookset ja maalaukset luontohavainnoista, luonnon värimaailma, luonnonmateriaalit ja majanrakennus LI: Luontoliikunta, tutustutaan millaisia mahdollisuuksia luonto ja metsä tarjoavat liikkumiseen, majanrakennus, lähiluontoretket MU: Luontoaiheiset laulut, luonnon rytmit, luonnon ja ympäristön äänimaisemat, hiljaisuus, soittimet luonnon materiaaleista

Ilmasto-osaaminen: Kriittinen ja tutkiva ajattelu: Oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset - oivaltaminen, uuden löytäminen, mielikuvitus, oppimisen ilo. Leikkiin perustuvien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Ohjataan hankkimaan tietoa erilaisista lähteistä ja rohkaistaan kyseenalaistamaan.	YM: Harjoitellaan tutkimisen ja toimimisen taitoja ulkona, esim. pihan eliöt, säätila ja veden olomuodot. Tutustutaan ravinnon tuotannon ja juomaveden alkuperään. Harjoitellaan ymmärtämään ympäristöä kuvaavia malleja (esim. veden kiertokulku). MA: Ongelmanratkaisutehtävät. Tiedonhankinta erilaisista lähteistä.
Kiertotalous: Kiertotalouden opetus pidetään ensimmäisillä luokkasteilla kevyenä ja käytännönläheisenä. Aiheesta keskustellaan ja arjessa mallinnetaan kestäviä käytänteitä liittyen esimerkiksi yleisesti yhteiskunnan toimintaan, hävikkiruokaan, kierrätykseen ja resurssien tehokkaaseen käyttöön. Ohjataan oppilaita toimimaan vastuullisesti (kriittinen kuluttajuus, taloudellisuus, kohtuullisuus ja ympäristön huomioon ottaminen arjessa).	YM: Omista ja luokan yhteisistä tavaroista huolehtiminen, koulun kestävään toimintakulttuuriin tutustuminen: jätteiden lajittelu, materiaalit, vedenkulutus, säästäväisyys ja huolellisuus. Keskustellaan sopivan ruokamäärän ottamisesta, kiinnitetään huomiota hävikkiruokaan vähentämiseen. Omalla toiminnalla vähennetään syntyvää jätettä, opitaan kierrättämään tavaroita sekä tunnistamaan materiaaleja ja lajittelemaan jätteitä. Osallistutaan ympäristön siivoustapahtumiin (esim. pihasiivoustalkoot). Katsomusaineet: Pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille ihmisille sekä omalle lähiympäristölle. Tutustutaan erilaisiin ammatteihin, käydään ostosretkellä sekä pohditaan erilaisia tarpeita ja toiveita. KU & KÄ: Kierrätysmateriaalit, säästävät työtavat ja tuotteiden korjaaminen

Sosiaalinen kestävyys Hyvinvointi ja turvallisuus ovat keskeisiä opeteltavia ja harjoiteltavia aiheita alkuopetuksessa. Oppilaat oppivat kestävä elämän perustaitoja: yhdessä toimiminen, sääntöjen ja sopimusten merkitys, tunnetaidot, empatiakyky, oikeudenmukaisuus, ympäristön arvostaminen ja kunnioittaminen. Ohjataan oppilaita kuuntelemaan muiden näkemyksiä ja arvostamaan erilaisuutta. Koulun ekososiaalinen, kestävä toimintakulttuuri esimerkkinä.	KAIKKI OPPIAINEET: • Harjoitellaan aktiivisesti sosiaalisia ja tunnetaitoja sekä ristiriitojen ratkaisemista. Totutaan onnistumisiin ja epäonnistumisiin, voittoihin ja häviöihin, säätlemään ja ilmaisemaan tunteita toiset huomioon ottaen. • Opetellaan tunnistamaan kiusaamista omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä tapoja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. • Harjoitellaan toimimaan kaikkien ryhmän jäsenten kanssa ja kunnioittamaan erilaisuutta. • Sovitaan sääntöjä ja pohditaan niiden merkitystä. Harjoitellaan sääntöjä arjessa, peleissä ja leikeissä. • Tutustutaan elämän perusedellytyksiin ravinnon, veden, ilman, lämmön, puhtauden ja unen osalta. Huomataan ja keskustellaan arjen tapojen ja rutiinien sekä liikunnan merkityksestä terveyteen ja hyvinvointiin. • Harjoitellaan turvallista liikennekäyttäytymistä lähiympäristössä, erityisesti koulumatkoja painottaen. Opetellaan tunnistamaan liikenteen vaaratilanteita. • Opitaan turvallista liikkumista vesillä, jäällä ja liikenteessä. • Harjoitellaan turvallista TVT:n käyttöä. • Harjoitellaan ensiapu- ja turvataitoja, opetellaan kunnioittamaan fyysistä koskemattomuutta. • Pohditaan tekoja ja niiden seurauksia sekä vastuuta toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta. SUK & YM: Tunnetaitojen vahvistamiseen liittyvät leikit ja kertomukset. Yhteiset keskustelut: tarpeelliset tavarat, elämäntavat (liikkuminen, kuluttaminen, ruokailu), ystävyys, oikeudenmukaisuus, jakaminen jne. Vierailaan vanhainkodissa ja luetaan ikäihmisten kanssa. Katsomusaineet: Keskustellaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta, huolenpito toisista ihmisistä ja luonnosta, eettiset kysymykset (oikea ja väärä, hyvä ja paha), oppilaiden kysymykset ja omat elämäkokemukset, keskustelut, erilaiset tavat elää ja ajatella. LI: Harjoitellaan noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja turvallisuusnäkökohtia; esim. peseytyminen liikuntatunnin jälkeen, välineiden käsittely ja niistä huolehtiminen.
--	---

2.2. Luokat 3–4

Teema & tavoitteet	Esimerkkejä eri oppiaineiden sisällöistä ja käytänteistä
Luontosuhteen vahvistaminen: Tuetaan oppilaiden luontosuhteen kehittymistä monialaisen ulko-opetuksen avulla. Tutustutaan kotiseudun luontoon ja sen ominaispiirteisiin sekä tutkitaan luontoa ja ympäristöä monialaisesti. Ohjataan oppilaita arvostamaan ympäristön monimuotoisuutta. Edistetään oppilaiden kriittisen ajattelun taitojen kehittymistä sekä rohkaistaan oppilaita mielipiteiden ilmaisuun, osallistumiseen ja vaikuttamiseen omassa luokassa ja koulun toiminnassa (yhteistyö, päätöksenteko).	KAIKKI OPPIAINEET: Luonto tärkeänä oppimisympäristönä, pidetään oppitunteja ulkona hyödyntäen erilaisia lähiympäristön kohteita (metsä, niitty, ranta). SUK: Omat tarinat ja keskustelut luonnosta, omista kokemuksista ja havainnoista kertominen, toisten kuunteleminen, elämäntavat. Otetaan luonto taiteen kohteeksi ja välineeksi (runot, tarinat, draama). MA: Toiminnallista matematiikkaa luokassa ja luonnossa, tehtäväkortteja ulos ja sisälle, luonto- ja keke-aiheisia sanallisia tehtäviä YM: Luonnon havainnointi, tutkiminen, sää, ilmansuunnat, kotiseudun, Suomen ja Pohjoismaiden luonto. Tutustutaan erilaisiin elinympäristöihin ja eliöihin sekä harjoitellaan lajintunnistusta. Harjoitellaan (digi)kasvion tekemistä. Tutustutaan maa- ja kallioperään, jääkauden vaikutuksiin ja Suomen maisematyyppeihin. Tutustutaan jokaisenoikeuksiin. Opetellaan erottamaan elollinen ja eloton luonto. Mahdollisuuksien mukaan osallistuminen vieraslajitalkoisiin yhteistyössä kaupungin tai esim. Luontoliiton kanssa. KU & KÄ: Luonto aiheena, luonnonmateriaalit, kierrätysmateriaalit, uusiokäyttö, luontohavainnot kuviksi/veistoksiksi LI: Luontoliikunta, kartat, ilmansuunnat, suunnistus (luonto- ja keke-teemaisia tehtävärasteja), jokaisenoikeudet, majanrakennus MU: Luonnon äänet, omat soittimet kierrätys-/luonnonmateriaaleista, luonto musiikissa
Ilmasto-osaaminen: Kriittinen ja tutkiva ajattelu: Oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset - oivaltaminen,	KAIKKI OPPIAINEET: Tutkivan ajattelun kehittymisen tukeminen YM: Opitaan ilmastomuutoksen syitä, seurauksia ja keinoja torjua ilmastomuutosta. Huomiota kiinnitetään erityisesti keinoihin ja tuodaan esiin onnistumisia. Pyritään vahvistamaan oppilaiden toiveikkuutta ja oman toiminnan mahdollisuuksia.

uuden löytäminen, mielikuvitus, oppimisen ilo. Leikkiin perustuvien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Ohjataan hankkimaan tietoa erilaisista lähteistä ja rohkaistaan kyseenalaistamaan.	
Kiertotalous: Vahvistetaan oppilaiden kestävän elämäntavan taitoja: ympäristövastuullinen arki (omat valinnat, elämäntavat ja teot ja niiden merkitys itselle, lähiyhteisölle, luonnolle & ympäristölle),	YM: Tutustutaan veden olomuotoihin ja kiertokulkuun sekä puhtaan veden merkitykseen. Tutustutaan ilmaan, ilmansaasteisiin, tuuleen sekä puhtaan ilman merkitykseen. Tutustutaan ravinnontuotantoon ja sen ympäristövaikutuksiin. Opetellaan sähkö- ja paloturvallisuutta sekä tuotteiden turvallista käyttöä. Synttärikutsut: Lounais-Suomen jätehuolto käy pitämässä oppitunnin jätteen synnyn ehkäisyyn opastaen. YH: Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan, rohkaistaan oppilaita toimimaan vastuullisesti aktiivisena osana yhteiskuntaa ja harjoitellaan ympäristön kannalta kestäväällä tavalla toimimista. VIERAAT KIELET: Sanastoa (jätteet, kierrätys, lajittelu), sanakortit ulkona KU & KÄ: Kierrätysmateriaalit, säästävät työtavat, tuotteiden korjaaminen sekä laitteiden yhteiskäyttö ja lainaaminen
Sosiaalinen kestävyys: Oppilaat oppivat kestävän elämän perustaitoja: yhdessä toimiminen, sääntöjen ja sopimusten merkitys, tunnetaidot, empatiakyky, oikeudenmukaisuus, ympäristön arvostaminen ja kunnioittaminen. Ohjataan oppilaita	KAIKKI OPPIAINEET: Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen YM: Opitaan arjen tapojen ja rutiinien merkityksestä terveyteen ja hyvinvointiin. Noudatetaan luokan sääntöjä. Opitaan turvataitoja vesillä ja liikenteessä. Harjoitellaan turvallista liikkumista lähiympäristössä. Opetellaan ensiaputaitoja. Kutsutaan avuksi esim. ammattiinstituutin opiskelijoita vetämään rasteja. Huomioidaan arjen teot ja vastuullisuus, koulun kestävä toimintakulttuuri, yhteiset projektit ja tutkimukset (vaikuttaminen, osallisuus).

arvostamaan erilaisuutta ja vahvistetaan kykyä kuunnella muiden näkemyksiä. Koulun ekososiaalinen, kestävä toimintakulttuuri esimerkkinä.	Katsomusaineet: Eettinen pohdinta, omat kysymykset, toisten näkemysten huomioiminen YH: Minä erilaisten yhteisöjen ja yhteiskunnan jäsenenä, säännöt ja ihmisoikeudet, demokratia ja vaikuttaminen, ristiriitojen sovittelu Vierailu vanhainkodissa esim. lautapeliin merkeissä?
---	---

2.3. Luokat 5–6

Teema & tavoitteet	Esimerkkejä eri oppiaineiden sisällöistä ja käytänteistä
Luontosuhteen vahvistaminen: Vahvistetaan oppilaiden kestävyysosaamista, ympäristötietoisuutta, luontontuntemusta ja eettistä ajattelua. Tuetaan oppilaiden myönteisen luonto- ja ympäristösuhteen vahvistumista.	KAIKKI OPPIAINEET: Luonto tärkeänä oppimisympäristönä SUK: Kestävä kehitys -teemaiset tekstit: käsitteet (kertoja, aihe, teema). Tekstien tuottaminen: luontorunot, mielipidekirjoitus, kuvailevat tekstit (luontohavainnot jne.). Otetaan luonto taiteen kohteeksi ja välineeksi (runot, tarinat, draama). YM: Euroopan ja maailman luonto, mantereet, Itämeri, Suomen vesistöt, lähivedet, kasvio, tutustutaan erilaisiin elinympäristöihin ja eliöihin, opitaan lisää lajintunnistusta, opitaan luonnonsuojelun merkityksestä ja keinoista. A1/A2-KIELET: Ulkona oppiminen (kohteiden nimeäminen luontoympäristössä, eri sanaluokat, havainnot), sanastoa (Suomen luonto, Pohjoismaat, maanosat, vesistöt, yleisimmät puut, linnut), omat ja luetut tekstit (luonto, havainnot, kestävyysteemat ja niihin liittyvät tehtävät) B1 Sanastoa HI: Äppi-sovelluksen kanssa käydään tutustumassa Turun jokirantaan. Samalla tutustutaan jokirannan luontokohteisiin ja luontoon liittyvään paikallishistoriaan. KU & KÄ: Luonto aiheena ja luonnon- ja kierrätysmateriaalien hyödyntäminen, omat ideat, linnunpönttötalkoot LI: Luontoliikunta, pyöräretket, suunnistus (luonto- ja keke-teemaisia tehtävärasteja), kestävä liikkuminen, liikunta ja hyvinvointi, perinmaisema- tai ennallistamistalkoot MU: Luonnon soittimet, luonnon äänet, luonnon vaikutus musiikin syntyyn ja historiaan
Ilmasto-osaaminen: Tuetaan kriittisen ja tutkivan ajattelun kehittymistä	KAIKKI OPPIAINEET: Kriittisen ja tutkivan ajattelun kehittymisen tukeminen

kannustamalla oppilaita tutustumaan monimuotoisiin ja -puolisiin teksteihin, arvioimaan erilaisia tietolähteitä/medioita sekä ratkaisemaan monialaisia ikäkaudelle sopivia ongelmanratkaisutehtäviä. Vahvistetaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä kannustetaan oikeudenmukaisuuteen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhteisön jäsenenä (yhteisöllisyys, myönteiset kokemukset vaikuttamisesta, erilaiset vaikuttamisen tavat).	MA: Tehtävät ulkona, kerätään tietoja lähiympäristöstä ja laaditaan tilastoja (integrointi ympäristötiedon aiheisiin), pinta-alojen laskeminen (pallokenttä, viheralue, metsä, parkkipaikka jne.), suurempien pinta-alan yksiköiden hahmottaminen lähiympäristössä (m², aari, ha, km²), koordinaatistotehtävät ja lukujonotehtävät toiminnallisesti ulkona, prosenttilaskut (esim. lahoppuun määrä, jonkin puulajin osuus, linnut), negatiivinen luku (lämpötila) YM: Opitaan ilmastomuutoksen syitä, seurauksia ja keinoja torjua ilmastomuutosta. Huomiota kiinnitetään erityisesti keinoihin ja tuodaan esiin onnistumisia. Pyritään vahvistamaan oppilaiden toiveikkuutta ja oman toiminnan mahdollisuuksia. SUK: Uutisia eri maanosista (mistä maanosissa uutisoidaan, minkä laajuisesti jne.) HI/YH: Omat vaikutusmahdollisuudet, vaikuttaminen & osallisuus koulussa, muinaiset maanviljelyskulttuurit/kaupungistuminen (näiden vaikutukset nykypäivään)
Kiertotalous: Opetuksessa korostetaan monimuotoisuuden arvostamista, ympäristövastuullista toimintaa, elämäntapaa, kuluttajuutta ja kestävän hyvinvoinnin edistämistä.	YM: Tutustutaan veden olomuotoihin ja kiertokulkuun sekä puhtaan veden merkitykseen. Tutustutaan ilmaan ja tuuleen sekä puhtaan ilman merkitykseen. Tutustutaan ravinnontuotantoon ja sen ympäristövaikutuksiin. Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan, rohkaistaan oppilaita toimimaan vastuullisesti aktiivisena osana yhteiskuntaa ja harjoitellaan ympäristön kannalta kestäväällä tavalla toimimista. 6. luokka osallistuu Yrityskylään. Yrityskylän puitteissa opitaan vastuullista kuluttamista ja taloudellista kestävyyttä. KU & KÄ: Kierrätysmateriaalit, säästävät työtavat, tuotteiden korjaaminen sekä laitteiden yhteiskäyttö ja lainaaminen

Sosiaalinen kestävyys: Oppilaat oppivat kestävä elämän perustaitoja: yhdessä toimiminen, tunnetaidot, empatiakyky, oikeudenmukaisuus, ympäristön arvostaminen ja kunnioittaminen. Ohjataan oppilaita arvostamaan erilaisuutta. Koulun ekososiaalinen, kestävä toimintakulttuuri esimerkkinä.	KAIKKI OPPIAINEET: Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen YM: Keke- ja ympäristöteemoihin linkitetty tunteiden tunnistaminen, ilmaisu ja käsittely, syy-seuraussuhteet luonnossa ja ympäristössä. Opitaan ihmiskehosta ja keskustellaan samalla sen hyvinvointiin vaikuttavista asioista. Opitaan murrosiäistä, seksuaalisuudesta ja erilaisista sukupuolikäsityksistä. Harjoitellaan vastuuta itsestä ja muista, opitaan päihteistä. YH: Median käyttö, kuntatoiminta, työelämä, perheen rahankäyttö, lasten oikeudet Katsomusaineet: Ihmisarvoon, luonnon vaalimiseen ja elämän kunnioittamiseen liittyvät teemat. Oppilaiden omat valinnat ja toiminnan taustalla vaikuttavat arvot, luonnon ja ihmisen tulevaisuus.
--	--

2.4. Luokat 7–9

Teema & tavoitteet	Esimerkkejä eri oppiaineiden sisällöistä ja käytänteistä
Luontosuhteen vahvistaminen: Ekologisten käsitteiden oppiminen, luonnontuntemuksen syventyminen, luonnon monimuotoisuuden ja sen merkityksen ymmärtäminen. Ympäristöherkkyyden vahvistuminen. Vahvan luonto- ja ympäristösuhteen rakentuminen.	BI: Luonnon monimuotoisuus ja sen merkitys ihmiselle, ympäristölle ja ekosysteemeille. Vesi- ja maaekosysteemit. Eliökoelma/kasvio. LI/TE: Luontohyvinvointi. Luontoliikunta, terveellinen ja ravitseva ruoka, luonto ja hyvinvointi (mieli, keho). Kestävään ja vastuulliseen liikkumiseen kannustaminen. Erilaiset liikkumisympäristöt ja -mahdollisuudet (vrt. Kaupunkisuunnittelu). MU: Luonto- ja kestävyysteeman käsittely musiikin avulla, esim. Luonto- ja ympäristöaiheiset laulut, kantaa ottava musiikki - musiikki kestävän kehityksen ja ympäristövastuun viestien välittämisessä. Luonto säveltäjien, sanoittajien, muusikoiden inspiraation lähteenä.
Ilmasto-osaaminen: Kriittinen ja tutkiva ajattelu: Oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset - oivaltaminen, uuden löytäminen, mielikuvitus, oppimisen ilo. Ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla vahvistetaan uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Ohjataan hankkimaan tietoa erilaisista lähteistä ja rohkaistaan kyseenalaistamaan. <u>Opettaja:</u> Ohjaa oppilaita ympäristö- ja kestävyysosaamiseen liittyvien tietojen, taitojen ja arvojen omaksumisessa ja	KAIKKI OPPIAINEET: Kaikkien opittavien aineiden avulla tuetaan oppilaiden ympäristö- ja kestävyysosaamista ja valmiuksia toimia kestävän tulevaisuuden rakentajina. HI: Historian merkittävät tapahtumat ja henkilöt keke-näkökulmasta, teollinen vallankumous. Ympäristönsuojelun&-politiikan historia, Suomen historia: metsätalous sotien jälkeen jne. Kestävän kehityksen periaatteiden synty, kehityksen ymmärrys (historia><nykyhetki><tulevaisuus>). GE: Ilmastonmuutos ilmiönä ja käsitteinä. Ympäristön tila ja kestävän kehityksen haasteet maapallon eri alueilla, puhdas ilma, vesi ja ravinto (esiintyminen ja kestävä käyttö). Globalisaation vaikutus, alueelliset kehityskysymykset, ihmisoikeudet, alkuperäiskansat. Ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välinen vuorovaikutus. Ilmastonmuutoksen vaikutukset eri puolilla maailmaa, kestävät kulutustottumukset, tuotteiden elinkaari, kestävät kaupungit (työ, kaupankäynti, palvelut, teollisuus, kaupunkisuunnittelu), kestävä maankäyttö (maanviljely, kaivosteollisuus jne.). Agenda 2030, ajankohtaiset uutiset, geomedia-/karttataidot SUK: Tekstit/artikkelit ympäristökysymyksiin ja kestävän kehityksen teemoihin liittyen, kielioppiasioiden opiskelu erilaisten keke-aiheiden avulla. Mielipidekirjoitukset, esseet, referaatit, keskustelut

soveltamisessa elämän eri osa-alueilla niin yksilö- kuin yhteiskunnan tasolla.	ja neuvottelut luonto- ja ympäristöaiheista, kestävästä elämäntavasta ja vastuullisesta kuluttamisesta. Tulevaisuuden hyvät uutiset (draama, tekstit, media), mainokset & viherpesu. Tiedonhaku ja erilaiset tietolähteet. MA: Luonto- ja ympäristöaiheet: Ekologisten jalanjalkien laskeminen ja vertailu, energialaskut, ympäristötilastot, omat tutkimukset & mittaukset maastossa -> tulokset, taulukot, diagrammit, tilastot. BI: Luonnon monimuotoisuus ja sen merkitys ihmiselle, ympäristölle ja ekosysteemeille. Vesi- ja maaekosysteemit. Ravitsemusbiologia & kestävä ravinnontuotanto. Luonnonvarat. Ilmastonmuutos ilmiönä, ja käsitteinä. Ilmastonmuutoksen vaikutukset eri eliöihin ja ekosysteemeihin. YH: Kestävän kehityksen periaatteet ja tavoitteet (Agenda2030), niiden merkitys yhteiskunnassa. Ympäristöpolitiikka (paikallinen, kansallinen, kansainvälinen), osallistuminen ympäristöprojekteihin ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon kestävästä tulevaisuuden edistämiseksi, kansalaisvaikuttaminen, vastuullinen kansalaisuus. Kestävä talous (kiertotalous, donitsitalous, jakamistalous), talouskasvun rajat, kansainvälinen yhteistyö kestävästä tulevaisuuden rakentamisessa, hyvinvointiyhteiskunta >< kulutusyhteiskunta. KO: Kiertotalous, materiaalien ja energian kestävä käyttö kotitalouksissa. Kestävät ruokailutottumukset, kestävä kulutus, ruokailun ja kodinhoidon ympäristövaikutukset, ruokahävikki. Planetaarinen ruokavalio. Satokausikalenteri. Lähi- ja luomuruoka, oman ruoan kasvattaminen, luonnon antimet.
Kiertotalous: Kestävän kehityksen periaatteiden ja ympäristövas- tuun ymmärtäminen ja ar- vostaminen sekä niiden so- veltaminen erilaisissa arjen tilanteissa. Tulevaisuuden positiivinen visiointi ja ym- märrys systeemisen muu- toksen tarpeesta. Oman toi- minnan ja kulutustottumus- ten arviointi kestävyiden näkökulmasta ja pyrkimys	Vieraat kielet: Muihin oppiaineisiin liittyvät ympäristö-, luonto- ja kestävyysaiheiset sanastot, tekstit, dokumentit, keskustelut ja tehtävät. Vesi- tai hiilijalanjälkilaskurit eri kielillä jne. BI: Bioteknologian mahdollisuudet kestävästä kehityksen edistämisessä, hiilijalanjälki. Kansalaistiede. Tutustuminen vedenpuhdistuslaitokseen. KE: Kestävyysnäkökulma kemiallisissa prosesseissa ja tuotteiden valmistuksessa, ekologiset ratkaisut kemian alalla, kierrätys ja uusiokäyttö kemian näkökulmasta, ympäristömyrkyt ja niiden vaikutukset ympäristölle, aineiden kierto luonnossa (erityisesti hiilenkierto), kasvihuoneilmiö (kasvihuonekaasut). Tutustuminen Lounais-Suomen jätehuollon Topinojan lajitteluasemaan ja jätekeskukseen.

kestävämpiin valintoihin. Kestävän elämäntavan omaksuminen ja käytäntöihin sitoutuminen. Ilmasto- ja kiertotalousosaamisen vahvistuminen, kestävien ruokailutottumusten omaksuminen, kestävien tuotteiden valmistaminen, materiaalien ja energian kestävän käytön ymmärtäminen, ekologisten ja ekososiaalisten ratkaisujen etsiminen, eettisten kysymysten pohtiminen sekä yhteiskunnalliseen päätöksen tekoon ja vaikuttamiseen liittyvän osaamisen vahvistuminen. Osallistuminen kestävän kehityksen edistämiseen omassa yhteisössä ja laajemmin, esim. yhteiset ympäristöprojektit, oppilaskunta, nuorisovaltuusto jne. Omaehtoinen ja aktiivinen toimijuus kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.	KU: Kestävän kehityksen ja ympäristövastuun teemojen visuaalinen kuvaaminen, luontotaide, kierrätys- ja luonnonmateriaalien hyödyntäminen. Luonto-, ympäristö- ja kestävyysteemojen näkyminen taiteessa: kantaa ottavuus ja kuvataiteilijoiden inspiraation lähteenä. KS: Kestävän kehityksen ja ekologisten valintojen huomioiminen käsitöiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Kestävien materiaalien ja valmistusmenetelmien käyttö, kierrätys- ja luonnonmateriaalien hyödyntäminen, korjaaminen ja huolto. FY: Kestävä energiantuotanto&-käyttö, energian käytön vähentäminen ja energiatehokkuus, uusiutuvat energialähteet ja niiden hyödyntäminen, sähköntuotanto. Katsomusaineet: Eettiset kysymykset kestävän kehityksen ja ympäristövastuun näkökulmasta. Erilaisiin uskontoihin ja maailmankatsomuksiin liittyvät arvot ja ympäristöetiikka.
Sosiaalinen kestävyys: Oppilaat oppivat kestävän elämän perustaitoja: yhdessä toimiminen, tunnetaidot, empatiakyky, oikeudenmukaisuus, ympäristön arvostaminen ja kunnioittaminen. Ohjataan oppilaita arvostamaan erilaisuutta.	KAIKKI OPPIAINEET: Vahvistetaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja kestävyyshaasteisiin vastaamiseksi yhdessä muiden kanssa. Opetuksessa, oppimisympäristöjen luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo. Tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Luodaan mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin. SUK: Kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan

Koulun ekososiaalinen, kes- tävä toimintakulttuuri esi- merkkinä.	ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vai- kutuksia toisiin ihmisiin. Oppilaiden kieli- ja tekstitaitoja laajenne- taan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsit- teellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittä- miseen. STK: Tuetaan oppilaan monikielisyyden kehittymistä sekä heräte- tään kiinnostus ja tarjotaan välineitä kielitaidon elinikäiseen kehit- tämiseen. Vahvistetaan valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelun, tunteiden ja mielipiteiden ilmaisemiseen tilantee- seen sopivalla tavalla. BI/GE/TE: Vahvistetaan ympäristösuhteen rakentumista ja maail- mankuvan kehittymistä. Ohjataan tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä. Katsomusaineet: Tuetaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä. Annetaan aineksia oman identiteetin, elämänskatsomuksen ja maailmankatsomuksen raken- tamiseen ja arviointiin. YH: Tuetaan kasvua aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuullisiksi jäseniksi ja maailmankansalaisiksi. Ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtä- vässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoi- sessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mu- kaan. LI: Tuetaan liikunnallista elämäntapaa ja liikuntaan liittyviä positiiv- isia kokemuksia. Edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, yhtei- söllisyyttä ja osallisuutta sekä tuetaan kulttuurista moninaisuutta. Huomioidaan toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pit- käjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja sää- tely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Saadaan val- miuksia terveyden edistämiseen, toisten auttamiseen, keholliseen ilmaisuun ja sosiaalisuuteen. MU: Luodaan edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Ohjataan tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yh- teisöjen toiminnoissa. Vieraat kielet: Ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Tuetaan monikielisen ja -kulttuurisen
--	--

	identiteetin muodostumista ja arvostamista. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät.
--	--

3 Koulun ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelman kokoaminen

Ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelman neljä teemaa ovat

- Luontosuhteen vahvistaminen
- Kiertotalous
- Ilmasto-osaaminen
- Sosiaalinen kestävyys

Kaikille teemoille on oma työskentelypohja perusopetuksen eri luokka-asteille. Jokaisessa työskentelypohjassa on kirjattuna teeman mukaiset laaja-alaisen osaamisen ja Agenda 2030:n tavoitteet sekä sarakkeet työskentelyä ja omia kirjauksia varten.¹⁰ Tavoitteena on, että jokainen koulu työstää omaa koulukohtaista ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelmaa, johon kirjataan asioita, joita jo nyt tehdään sekä asetetaan tavoitteita tulevaan. Koulukohtaisen toimintasuunnitelman teossa voi hyödyntää näitä pohjia tai suunnitelma voidaan koostaa muilla tavoin. On tärkeä innostaa opettajia ja muuta henkilöstöä mukaan suunnitelman tekoon ja huomaamaan, miten he voivat omissa oppiaineissaan ja työssään kestävyyskasvatusta toteuttaa.

Ennen koulukohtaisen suunnitelman tekoa tutustukaa Turun perusopetuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelmaan ja sopikaa työskentelyryhmät esim. luokka-asteittain tai aine-ryhmittäin.

Työskentelyn tavoitteena on koota oman yksikön ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen toimintasuunnitelma, joka näkyy koulun arjessa.

Jos haluatte hyödyntää toimintasuunnitelman työskentelypohjia, toimikaa näin:

- Kopioikaa työskentelypohjat/suunnitelma omalle tietokoneelle. Poistakaa tarpeettomat sivut ja yksilöikää työskentelypohjat tarvittaessa.
- Tarkastelkaa ensin käsiteltävän teeman tavoitteita ja rastittakaa 1–2 tavoitetta, joihin erityisesti keskitytään kyseisellä luokka-asteella.
- Pohtikaa teemaa ja kirjatkaa taulukkoon teeman sekä oppiaineiden sisällöt: pedagogista toimintaa, oppimiskokonaisuudet ja muita sisältöjä, joita toteutetaan ja harjoitellaan oppiainerajat ylittävä pedagogiikka huomioiden opetustuokioissa/tunneilla.
- Kirjoittakaa toimintakulttuurin muut huomioidut -kohtaan koulun sisäistä työnjakoa, tiimien/työryhmien työtä, toimintakulttuuria ja muuta toimintaa, joka tukee kestävää tulevaisuutta esim. monialaiset kokonaisuudet. Myös tulevaisuuden ideoita voi kirjata samaan sarakkeeseen.

¹⁰ Työskentelypohjat mukaillen Kestävän tulevaisuuden opinvirta Oulu

Luontosuhteen vahvistaminen

Alakoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Luontosuhteemme kehittyy ympäristösuhteeksi. ☐ Haluamme tehdä tekoja ympäristön puolesta ja arvostuksemme luontoa kohtaan syvenee. ☐ Haluamme entistä enemmän tutkia, kokeilla ja tietää. ☐ Ymmärrämme peruskäsitteitä luonnon monimuotoisuudesta ja syy-seuraussuhteiden ymmärryksemme alkaa kasvaa. ☐ Tiedämme jokaisen luonnossa liikkujan oikeudet ja vastuut ja osaamme toimia niiden mukaisesti.		

Ilmasto-osaaminen

Alakoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Osaamme tarkastella ongelmia ratkaisukeskeisesti. ☐ Uskomme, että teoillamme on vaikutusta kestävään elämäntapaan. ☐ Vahvistamme ajattelun taitojamme ja harjoitteleamme siirtymistä ongelmalähtöisyydestä ratkaisukeskeisyyteen. ☐ Ymmärrämme perusasioita energiantuotannosta. ☐ Vahvistamme ymmärrystämme siitä, miten paikalliset syyt johtavat globaaleihin ongelmiin, mutta ymmärrämme myös miten paikalliset ratkaisut voivat vaikuttaa globaalisti. ☐ Teemme arjessa enenevässä määrin ilmastotekoja kunnianhimoisesti mutta lempeästi.		

Kiertotalous

Alakoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Tarkastelemme omia kulutusvalintojamme ja arvomaailmaamme kestävän tulevaisuuden näkökulmasta. ☐ Ymmärrämme, mikä rooli kiertotaloudella on kestävän tulevaisuuden saavuttamisessa. ☐ Opimme harkintaa ennen hankintaa ja ymmärrämme, miksi esineitä kannattaa yhteisomistaa, uusiokäyttää ja korjata. ☐ Opimme tunnistamaan, kierrättämään, lajittelemaan ja käyttämään uudelleen erilaisia materiaaleja. ☐ Opimme raaka-aineista ja siitä, miten paljon niitä tarvitaan eri tuotteisiin. ☐ Huolehdimme omista ja yhteisistä tavaroista.		

Sosiaalinen kestävyys

Alakoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Otamme muut huomioon. ☐ Vahvistamme luokan keskinäistä vuorovaikutusta, luottamusta, viihtymistä ja toisten tuntemista niin, että jokainen tuntee olonsa mukavaksi ja turvallisiksi. ☐ Sitoudumme ryhmän ja koulun yhteisiin sääntöihin ja toimintakulttuuriin. ☐ Tunnistamme, nimeämme ja ilmaisemme eri tunteita sekä säätelemme omia tunnereaktioita. Tiedämme tunteiden taustalla vaikuttavista tekijöistä. ☐ Kasvatamme itsetuntoa ja osaamme tunnistaa omat luonteenvahvuutemme. ☐ Harjoittelempa kaveritaitoja ja ryhmässä toimimista sekä vahvistamme keskustelu- ja sovittelutaitoja.		

Luontosuhteen vahvistaminen

Yläkoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Ympäristösuhteemme syvenee. ☐ Ymmärrämme luonnon ja ihmisen olevan erottamattomasti yhtä. Luontosuhteemme syvenee arvostavaksi ympäristösuhteeksi. ☐ Ymmärrämme, että luontoa löytyy kaikkialta ympäriltämme ja käyttäytymisellämme myös rakennetussa ympäristössä voi olla vaikutusta ekosysteemitasolla. ☐ Osaamme liittää esim. lajintuntemuksen, elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuskäsitteeseen. ☐ Alamme toimia omassa elämässämme ja lähiympäristössämme ympäristön puolesta ja aktivoitumme myös yhteisössämme vaikuttamaan.		

Ilmasto-osaaminen

Yläkoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomiot
Toimimme paikallisesti ja pyrimme vaikuttamaan myös globaalisti. ☐ Osaamme arvostaa aineettomia asioita materian lisäksi. ☐ Harjoittelemmme haastavien tunteiden käsittelyä ja realismiin perustuva toiveikkuus kannattelee aktiivista asennetta. ☐ Alamme itsenäisesti yhdistää oppimiamme asioita yhteiskunnallisesti puhuttaviin asioihin ja ilmastotekojen mittakaava alkaa hahmottua. ☐ Ymmärrämme, että yhteisö on keskeisessä asemassa muutoksessa. Toimimme omassa yhteisössämme edistääksemme muutosta.		

Kiertotalous

Yläkoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomioid
Tarkastelemme omia kulutusvalintojamme ja arvomaailmaamme kestävän tulevaisuuden näkökulmasta. ☐ Opimme tarkastelemaan omien valintojemme vaikutusta eri tasoilla. ☐ Ymmärrämme valintojen vaikutuksen sekä oman hyvinvoinnin, että luonnon näkökulmasta. ☐ Laajennamme tietämystämme kestävästä ratkaisusta. ☐ Vähennämme omilla valinnoillamme ympäristön kuormitusta. ☐ Kasvatamme aktiivisuuttamme omassa lähiympäristössämme.		

Sosiaalinen kestävyys

Yläkoulu, luokka: _____

Tavoitteet	Teeman sisällöt ja oppiaineet	Toimintakulttuurin muut huomioid
Otamme muut huomioon. ☐ Vahvistamme luokan keskinäistä vuorovaikutusta, luottamusta, viihtymistä ja toisten tuntemista niin, että jokainen tuntee olonsa mukavaksi ja turvallisiksi. ☐ Sitoudumme ryhmän ja koulun yhteisiin sääntöihin ja toimintakulttuuriin. ☐ Tunnistamme, nimeämme ja ilmaisemme eri tunteita sekä säätelemme omia tunnereaktioita. Tiedämme tunteiden taustalla vaikuttavista tekijöistä. ☐ Kasvatamme itsetuntoa ja tunnistamme omia luonteenvahuuksiemme. ☐ Laajennamme keskustelu- ja sovittelutaitoja.		

4 Lähteet

Haukka Anna, 2020. Luonto oppimisympäristönä vahvistaa oppimista. LYKE-verkosto.

https://www.luontokoulut.fi/ulkona_oppimisen_hyodyt/

Kestävän tulevaisuuden opinvirta Oulu. <https://www.ouka.fi/opinvirta>

Oivalluksia oppimisympäristöissä -kestävyyskasvatushanke. Jyväskylän steinerkoulu.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Turun perusopetuksen opetussuunnitelma, 2021. [Turun perusopetuksen opetussuunnitelma 2021 \(opintopolku.fi\)](https://www.opintopolku.fi/turun-perusopetuksen-opetussuunnitelma-2021)

Liitteet

Liite 1 Ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen vuosikello

Listaan on kerätty erilaisia perusopetusta koskettavia teemapäiviä ja viikkoja.

Vuosikelloa voi käyttää suunnittelun pohjana/lisänä ja täyttää halutessaan.

Lukuvuosi: 20____-20____ Koulu: _____

Huom. Osa päivistä on eri vuosina eri päivämäärällä, on tarkoitus, että tämä vuosikello löytyy vuosittain päivitettyillä päivämäärillä Potkurista.

Syysluku- kausi	Mitä?	Mistä lisää tietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
elokuu			
	<i>Lukuvuoden kestävän kehi- tyksen= keke-teeman va- linta/varmistaminen</i>		
	<i>Tavoitteiden ja toiminnan suunnittelua</i>		
heinä-elo- kuun vaihde	Maailman ylikulutuspäivä (Suomen ylikulutuspäivä on jo maaliskuun lopulla)	https://wwf.fi/uhat/ylikulutus	
28.8.2024 klo 10–11	Koulurauhan julistus	https://www.mll.fi/koulurauha/	
29.8.	Itämeripäivä		
elokuun viim. lauan- tai 31.8.2024	Suomen luonnon päivä	https://www.suomenluonnon- paiva.fi/	
syyskuu			
	Oppilaskunnan hallituksen ja Keke-tiimin vaalit		
8.9.	Kansainvälinen lukutaitopäivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/yk-paivat/kansainvalinen- lukutaitopaiva	

Syysluku- kausi	Mitä?	Mistä lisää tietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
9.-13.9.024 20 v-juhla- vuosi	Liikenneturvallisuusviikko	<a href="https://www.liikenneturva.fi/lii-
kenteessa/liikenneturvalli-
suusviikko">https://www.liikenneturva.fi/lii- kenteessa/liikenneturvalli- suusviikko	
13.9.	Tapaturmapäivä	<a href="https://rednet.punainen-
risti.fi/node/50010">https://rednet.punainen- risti.fi/node/50010	
16.–22.9. 22.9.	Euroopan liikkujanviikko Autoton päivä	http://www.liikkujanviikko.fi/	
21.9.	Maailman rauhan päivä	<a href="https://www.ykliitto.fi/tapahtu-
mat/yk-paivat/kansainvalinen-
rauhanpaiva">https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/yk-paivat/kansainvalinen- rauhanpaiva	
23.- 29.9.2024	Euroopan kestävän kehityk- sen viikko Hävikki- viikko	<a href="https://kestavankehityksen-
viikko.fi">https://kestavankehityksen- viikko.fi https://havikkiviikko.fi/	
26.9.	Euroopan kielten päivä	<a href="https://edl.ecml.at/Home/ta-
bid/1455/language/fi-FI/De-
fault.aspx">https://edl.ecml.at/Home/ta- bid/1455/language/fi-FI/De- fault.aspx	
26.- 28.9.2024	Nälkäpäivä SPR	https://www.nalkapaiva.fi/	
27.9.2024	Kodin ja koulun päivä	<a href="http://www.kodinjakoulun-
paiva.fi/">http://www.kodinjakoulun- paiva.fi/	
lokakuu			
viikot 40–41	Reilun kaupan viikko (viikot)	<a href="https://reilu-
kauppa.fi/meista/kampan-
jat/reilun-kaupan-viikko/">https://reilu- kauppa.fi/meista/kampan- jat/reilun-kaupan-viikko/	
1.10.	Maailman kasvisruokapäivä	<a href="https://worldvegetarian-
day.navs-online.org/">https://worldvegetarian- day.navs-online.org/	
4.–10.10. 4.10	Eläinten viikko Kansainvälinen eläinten päivä	<a href="https://www.elainten-
viikko.fi/elainten-viikko/">https://www.elainten- viikko.fi/elainten-viikko/	

Syysluku- kausi	Mitä?	Mistä lisää tietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
7.- 13.10.2024	Energiansäästöviikko Energiansäästökilpailu 1.– 4.lk Hei, kaikki toimii 2.lk	<a href="https://www.motiva.fi/ratkai-
sut/energiansaasto-
viikko/energiansaasto-
viikko_alakouluissa">https://www.motiva.fi/ratkai- sut/energiansaasto- viikko/energiansaasto- viikko_alakouluissa	
13.10.2024	Tapaturmapäivä	<a href="http://www.kotitapaturma.fi/ta-
paturmapaiva/">http://www.kotitapaturma.fi/ta- paturmapaiva/	
17.10.	Kansainvälinen päivä köyhyy- den poistamiseksi	<a href="https://maailmankoulu.fi/kan-
sainvalinen-paiva-koyhyiden-
poistamiseksi/">https://maailmankoulu.fi/kan- sainvalinen-paiva-koyhyiden- poistamiseksi/	
24.10	YK-päivä	<a href="https://www.ykliitto.fi/tapahtu-
mat/yk-paivat/kansainvalinen-
ykn-paiva">https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/yk-paivat/kansainvalinen- ykn-paiva	
marraskuu			
4.- 10.11.2024	Porraspäivät	https://porraspaivat.fi	
7.11.2024	Syksyn ulkoluokkapäivä	https://ulkoluokkapaiva.org	
16.11.	Suvaitsevaisuuden päivä	<a href="https://www.ykliitto.fi/tapahtu-
mat/yk-paivat/kansainvalinen-
suvaitsevaisuuden-paiva">https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/yk-paivat/kansainvalinen- suvaitsevaisuuden-paiva	
16.–24.11. 2024	Euroopan jätteen vähentämi- sen viikko/ Jätteetön viikko	http://ewwr.eu/	
20.11.	Lapsen oikeuksien päivä	<a href="https://www.lapsenoikeu-
det.fi/lapsen-oikeuksien-
paiva-ja-viikko/">https://www.lapsenoikeu- det.fi/lapsen-oikeuksien- paiva-ja-viikko/	
29.11.2024 marraskuun viim. per- jantai	Älä osta mitään -päivä	http://alaosta.fi/aom-paiva/	
joulukuu			
3.12.	Kansainvälinen vammaisten päivä	<a href="https://www.yk-
liitto.fi/node/1700">https://www.yk- liitto.fi/node/1700	

Syysluku- kausi	Mitä?	Mistä lisää tietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
5.12.	Vapaaehtoistoiminnan päivä	http://www.kansalais-areena.fi/vapaaehtoisten-paiva/ https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/kansainvalinen-vapaaeh-toistoiminnan-paiva	
5.12.2024	Kansainvälinen maaperä-päivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-maaperapaiva	
10.12.	Kansainvälinen ihmisoikeuk-sien päivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/ihmisoikeuk-sien-paiva	
13.12.2024	Tapaturmapäivä	https://rednet.punainen-risti.fi/node/50010	

kevätluku- kausi	Mitä?	Mistä lisätietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
tammikuu			
	Väliarviointi keke-teeman etenemisestä ja kevään suunnittelu		
tammikuu	Vegaanihaaste	https://vegaanihaaste.fi	
20.– 24.1.2025	Pihabongauksen koululais-viikko	https://www.birdlife.fi/tapahtumat/pihabongaus/pihabon-gaus-koulussa/	
29.1.- 2.2.2024	Uutistenviikko	https://www.uutismediakasva-tus.fi/uutistenviikko/	
helmikuu			
10.- 16.2.2025	Mediataitoviikko	https://mediataitoviikko.fi	

kevätluku- kausi	Mitä?	Mistä lisätietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
6.2.	Saamelaisten kansallispäivä	https://maailmankoulu.fi/saamelaisten-kansallispaiva/	
11.2.	112-päivä	http://www.112-paiva.fi/	
14.2.	Ystävänpäivä	https://www.punainen-risti.fi/tyomme/opettajille/tee-mapait-ja-tapahtumat/	
20.2.	Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden päivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/kansainvalinen-sosiaalisen-oikeudenmukaisuuden-paiva	
21.2.	Kansainvälinen äidinkielen päivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/kansainvalinen-aidinkielen-paiva	
maaliskuu			
3.3.2025	Maailman luontopäivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/maailman-luontopaiva	
8.3.	Kansainvälinen naistenpäivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-naistenpaiva	
19.3.	Tasa-arvon päivä, Minna Canthin päivä	http://www.kulttuurinvuosi-kello.fi/minna-canthin-paiva-tasa-arvon-paiva-19-3/	
19.3.	Kirjaston päivä (entinen Lainan päivä)	https://suomenkirjasto-seura.fi/tapahtumat/kirjaston-paiva/	
viikko 12/ 17.- 23.3.2025 21.3	Syrjinnänvastainen viikko/ Rasisminvastainen päivä	https://www.punainen-risti.fi/rasisminvastainen-viikko/ https://rauhankasvatus.fi/rasisminvastainen-paiva/	
22.3.	Maailman vesipäivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/maailman-vesipaiva	
lauantai 22.3.2025	Earth hour	http://www.earthhour.fi/	

kevätluku- kausi	Mitä?	Mistä lisätietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
Maalis-huhti vaihe	Suomen ylikulutuspäivä	https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/	
huhtikuu			
	Loppukartoitus vuoden keke- teemasta		
vko 16	Nuukuusviikko	http://www.nuukuusviikko.fi/	
7.4.	Maailman terveyspäivä	<a href="https://www.ykliitto.fi/tapahtu-
mat/maailman-terveys-
paiva?language=sv">https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/maailman-terveys- paiva?language=sv	
8.4.	Romanien kansallispäivä	<a href="https://maailmankoulu.fi/ro-
manien-kansallispäiva/">https://maailmankoulu.fi/ro- manien-kansallispäiva/	
15.4.– 5.6.2025	Miljoona roskapussia -kam- panja	<a href="https://yle.fi/aihe/miljoona-
roskapussia">https://yle.fi/aihe/miljoona- roskapussia	
23.4.	Maailman kirjan päivä	<a href="http://www.kulttuurinvuosi-
kello.fi/maailman-kirjan-paiva-
23-4/">http://www.kulttuurinvuosi- kello.fi/maailman-kirjan-paiva- 23-4/ <a href="https://maailmankoulu.fi/maa-
ilman-kirjan-paiva/">https://maailmankoulu.fi/maa- ilman-kirjan-paiva/	
24.4.	Kansainvälinen Äiti maan päivä	<a href="https://www.ykliitto.fi/tapahtu-
mat/yk-paivat/kansainvalinen-
aiti-maan-paiva">https://www.ykliitto.fi/tapahtu- mat/yk-paivat/kansainvalinen- aiti-maan-paiva	
toukokuu			
	Seuraavan vuoden keke-toi- minnan alustavaa suunnitte- lua		
	Teeman tiedotus opekokouk- sessa		
3.–12.5.	Pyöräilyviikko	<a href="https://pyorailyvuosi.fi/py-
orailyviikko/">https://pyorailyvuosi.fi/py- orailyviikko/	
13.–19.5.	Lasten lintuviikko	<a href="https://www.birdlife.fi/tapahtu-
mat/lasten-lintuviikko/">https://www.birdlife.fi/tapahtu- mat/lasten-lintuviikko/	
17.5.	Suomen lasten metsäretki- päivä	<a href="https://blogs.helsinki.fi/metsa-
retkipäiva/">https://blogs.helsinki.fi/metsa- retkipäiva/	

kevätluku- kausi	Mitä?	Mistä lisätietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
	Lähiympäristön siivoustal- koot	https://www.turku.fi/kulttuuri-ja-liikunta/ulkoilualueet/puistot/asukastalkoot https://www.siiistibiitsi.fi/	
21.5.	Kansainvälinen kulttuurisen moninaisuuden päivä	https://dialogikasvatus.fi/material/kulttuurisen-moninaisuuden-paiva-21-5/	
22.5.	Luonnon monimuotoisuuden päivä	https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/kansainvalinen-luonnon-monimuotoisuuden-paiva	
23.5.2025	Kevään ulkoluokkapäivä	https://ulkoluokkapaiva.org	

Milloin vain tai vaihtelevasti vietet- täviä:	Mitä?	Mistä lisätietoa?	Kenen vas- tuulla? Mitkä luokat?
	Kaveriviikko	https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kaveriviikko/	
	Ahtisaari-päivä; riidat ratko- taan puhumalla	http://ahtisaaripaiva.fi/	
13. päivä perjantait	Tapaturmapäivä	https://rednet.punainen-risti.fi/node/50010	

Teemapäivät on poimittu mm. näistä lähteistä, joista löytyy myös lisätietoa:

[Kestävä elämäntapa Keski-Suomessa teemapäiväkalenteri](#)

[Kierrätyskeskus keke koulussa](#)

[Kulttuurin vuosikello](#)

[Maailmankoulu teemapäivät](#)

[Sosiaali- ja terveysjärjestöjen teemapäiviä](#)

[Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlakalenteri](#)

[Yhdistyneiden Kansakuntien alueellinen tiedotuskeskus](#)

Liite 2 Opettajan kestävän kehityksen huoneentaulu

- ✓ Viimeinen sammuttaa valot!
- ✓ Tarvitaanko aurinkoisella säällä valoja vai avataanko sälekaihtimet?
- ✓ Käytetään rättiä pulpettien, kuvataidealustojen ja lattian pyyhkimiseen ja vähennetään paperipyyhkeiden kulutusta ja samalla roskien määrää.
- ✓ Säästetään vettä ja suljetaan hana käsien saippuoinnin ajaksi.
- ✓ Kierrätetään jätteet: jokaisessa luokassa ainakin paperi- ja kartonkikeräys. Osallistetaan oppilaat tyhjentämään jäteastiat.
- ✓ Pidetään huolta yhteisistä tiloista ja tavaroista niin luokassa, ruokalassa kuin välitunnilla ja painotetaan oppilaiden vastuuta.
- ✓ Mieti tarkkaan tarvitaanko monisteita, vai voivatko oppilaat itse tehdä muistiinpanot.

Kuva 1: Luotu Microsoft Copilot tekoälyllä

Liite 3 Toimintavinkkejä, yhteistyötahoja ja materiaalinkkejä

Materiaaleja ja toimintaideoita

- [Biosfär](#) Saaristomeren biosfäärialueen materiaalia, mm. pelejä ja videoita.
- [Eettisen kaupan puolesta ry \(Eetti\)](#) Materiaalia maailmankaupasta ja kuluttamisesta yläkoululaisille.
- [Gutsy Go](#) Nuorten suunnittelemaa hyvän mielen (rauhan) tekoja, vahvistamaan empatiaa ja sosiaalisia taitoja. Voi katsoa muuten vaan sopivissa raoissa, tai toteuttaa oman tempauksen ja ottaa sivuston videoista ideoita.
- [John Nurmisen Säätiö](#) Oppimateriaalia ja pelejä Itämerensuojeluun liittyen.
- [KouluKunnossa hanke](#) Yhdessä! Hyvinvoinnin vuosikello ja kattava materiaalipaketti.
- [Lounais-Suomen Jätehuolto](#) Fyysistä lainamateriaalia (esim. käsinukkeja) toiminnalliseen oppimiseen jätehuoltoon/lajitteluun liittyen. Noudetaan LSJH:n toimistolta. Alakoulut.
- [Maailma 2030](#) Oppitunteja eri ikäluokille eri aihealueilta, mm. globaalikasvatus, Agenda 2030.
- [MAPPA](#) Työkaluja opetukseen, teemoina mm. ympäristökasvatus, kestävyyskasvatus, biodiversiteettikasvatus, ilmastokasvatus ja luonto oppimisympäristönä.
- [Nuorten Akatemia](#) Erilaisia oppimispelejä 5.–6.-luokkalaisille ja yläkoululaisille, mm. Pikamuodista hitaaseen, Tehtävä: Maa, Rauha 2030.
- [Nuorten yrittäjyys ja talous NYT](#) Ideoita ja työkaluja työelämä-, yrittäjyys- ja taloustaitojen opetukseen, huomioiden kestävyysnäkökulmat. Materiaalia ja oppimiskokonaisuuksia eri koulutusasteille. Alkuopetukseen suunnattu Meidän perheemme materiaali, jossa tutustutaan ammatteihin ja rahan käyttöön sekä pohditaan erilaisia tarpeita ja toiveita.
- [Pieni ekoteko -kortit](#) Alakoululaisille tarkoitettu, sähköisenä tai paperisena käytettävä korttipakka, jonka avulla voi luokassa harjoitella koululaisille sopivia ilmastotekoja ja keskustella niistä.
- [Punainen risti](#) Oppimateriaalia eri ikäisille mm. kaveritaidoista, rasismista ja globaalikasvatuksesta. Yläkoululaisille ensiapupeli In Action!
- [Punaisen Ristin oppimateriaalipalvelu](#) Punaisen Ristin maksuton oppimateriaalipalvelu.
- [RedNet Punaisen ristin vapaaehtoisille](#) Ajankohtaista tietoa Punaisen Ristin kouluyhteistyön materiaaleista, aineistoista, taustaa kouluvierailuja varten ja tukea kouluyhteistyöhön. Koulujen käyttöön tarkoitetut opetusmateriaalit.
- [Suomen luonnonsuojeluliitto](#) Luonnonsuojeluliiton tuottamia materiaaleja ympäristökasvatustyön tueksi.
- [Suomen YK-liitto](#) Toimintaideoita eri ikäisille teemoittain; ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja kiertotalous.
- [Turun kaupunki asuminen ja ympäristö](#) Ympäristön tilan parantaminen -työkirja nuorille koululaisille. Kirjan avulla voi tutustua luontoon hauskojen tehtävien ja tutkimuskohteiden innoittamana. Tehtävät opettavat tärkeitä asioita ympäristöstä ja myös vaikutusmahdollisuuksista yhteiskunnassa.

- [Turun kaupunki ulkoilualueet](#) Oma kummipuisto luokalle/koululle?
- [Valonia](#) Kestävä ruokailu, eri ikäisille omat ”polut”.
- [Vihreä lippu](#) Kestävän kehityksen ohjelma ja ympäristösertifikaatti kasvatusalalle.
- [WWF](#) Monia oppimateriaaleja eri aihealueille, myös valmiita MOK-materiaaleja.

Erityisesti ulkona oppimiseen

- [Ilo kasvaa ulkona](#) Varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen materiaaleja.
- [MAPPA](#) Tuhansia materiaaleja, menetelmiä, tapahtumia ja palveluita mm. luonto- ja kestävyyskasvatukseen. Hakukriteereillä saa rajattua tarpeiden mukaisia materiaaleja. Kaiken ikäisille.
- [Suomen Latu](#) Luonnosta luontoon materiaali 1.–4. -luokkalaisille.
- [Suomen Latu](#) Pedagogiset pihapelit -opas, sovellettavissa eri ikäisille ja eri oppiaineisiin.
- [Turun kaupunki](#) Ympäristön tilan parantaminen -työkirja. Lasten ja nuorten luontoreseptivihko.
- [Ulkoluokka](#) Monipuolista materiaalia ulkona oppimiseen ja opettamiseen.
- [Ulkoluokka Facebook ryhmä](#) Ideoita ja vinkkejä muilta opettajilta.
- [Yhdessä ulkoluokkaan! - Tuumasta toimeen ja ulkoluokkaan \(padlet.org\)](#) Koulutusmateriaaleja ja kirjavinkkejä

Mahdollisia vierailijoita

- [4H](#) Lapset ja nuoret tutustuvat metsiin ja metsien käyttöön 4H-metsätiimien järjestämällä koululaisten metsäpäivillä.
- [Ahtisaari-päivät](#) Riidat sovitaan puhumalla. Konfliktinratkaisutaitoja yläkoululaisille.
- [Eettisen kaupan puolesta ry \(Eetti\)](#) Vierailu tai työpaja vastuullisuudesta, yläkoulu.
- [Fida](#) Kouluvierailuja globaalikasvatukseen ja kehitysyhteistyöhön liittyen, kaikille ikäluokille.
- [Globaalikoulu](#) Vierailuja eri ikäluokille eri aiheista, esim. lasten oikeudet, kestävä kehitys, sukupuolistereotyyppiä, vihapuheesta dialogiin.
- [Lasten ja nuorten säätiö](#) Lasten ja nuorten säätiön Dreams-ohjelmassa rohkaistaan unelmointiin ja luodaan luottamusta tulevaisuuteen. Yläkoulu.
- [Luontoliitto](#) Luontoliiton tarjoamia kouluvierailuja eri aihealueista, 4.–9.lk.
- [Nuorten Exit](#) Etävierailu yläkouluille seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta (suositus 8.lk seksuaalikasvatukseen tueksi)
- [Rauhanliitto](#) Toiminnallisia oppimiskokonaisuuksia 4.–9.lk, aiheina globaalikasvatus, rauha, ihmisoikeudet ja kestävä kehitys.
- SPR:n kouluvierailua voi kysellä SPR Turun piiristä, suomeksi turku@punainenristi.fi ja ruotsiksi aboland@redcross.fi. Kun otat yhteyttä, kerro toivottu vierailun ajankohta ja aihe (esim. ensiapu, Punaisen Ristin auttamistyö, seksuaaliterveys tai yhdenvertaisuus), jotta voivat tiedustella tehtävään sopivia vapaaehtoisia.
- [Suomen eläinsuojelu](#) Eläinsuojeluasiasia, kaikille ikäluokille.

- [Taksvärkki ry](#) Globaalikasvatus: yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja kriittinen ajattelu, yhdenvertaisuus, lapsen oikeudet, maailman äänet. Yläkoulu, lasten oikeudet myös alakoulu.
- [Unicef](#) Kouluvierailu; globaalikasvatusta, lapsen oikeuksia, kestävä kehitystä, Unicefin työtä kentällä.
- [WWF](#) Luonnon monimuotoisuuteen liittyvä oppitunti, 8.–9.lk.
- Kaupungin ja korkeakoulujen asiantuntijat eri osa-alueilta, esim. OKL, Biologinen laitos? (Ötökkäsafari, lintujen rengastus...)
- Lähialueiden yritysten edustajia?

Vierailukohteita

Maksuttomia vierailukohteita

- [Kuralan Kylämäki](#) Kuralan Kylämäki on kulttuurivirkistysalue perinnemaisemissa. Kuralassa voi liikkua ympäri vuoden ja viipyä vaikkapa eväsretkellä tai maatilan eläimiin tutustuen.
- [Kurjenrahkan kansallispuisto](#)
- [Liedon Vanhalinna](#) Kokonaisuus Linnavuoren kartanomiljöössä. Näkyvimmat maamerkit Vanhalinnan linnavuori, pihapiirin rautakautinen kalmisto, Aurajokilaakson perinteiset peltomaisemat sekä kartanon pihapiiri rakennuksineen. Vanhalinnan ympäristöön ja luontoon voi tutustua opastauluilla varustetuilla poluilla omatoimisesti ympäri vuoden.
- [Livia & Tuorla](#) Hiilineutraalin oppilaitoksen luonto- ja ympäristöala, joka sijaitsee Tuorlassa. Oppilaitoksessa tietoa käytännön keinoista, joilla maa-, metsä- ja kalataloudesta sekä puutarha-alasta saadaan ekologisesti kestävämpiä sekä mahdollisuus tutustui tilan eläimiin. Lisäksi luontopolkuja ja luonnontilaisia lehtimetsiä. Yläkoulu.
- [Lounais-Suomen Jätehuolto](#) Vierailukeskus Kahmari, Topinojan lajitteluasema- ja jätekeskus, Tekstiilien kierrätysmyymälä Lemppari, Kierrätyskeskus Turun ekotori. Kerää kasaan vähintään 10 hengen ryhmä ja ota yhteyttä neuvontatiimiin (neuvonta@lsjh.fi) sopiaksesi ajankohta vierailulle.
- [Turku Energia](#) Materiaalia kakkosluokkalaisille ja tutustumisretki ysiluokkalaisille (nyt tauolla).
- [Turun kaupungin luontopolut](#)
- [Turun seudun puhdistamo](#) Vierailuja viitosluokkalaisista ylöspäin + virtuaalinen kierros.
- [Turun vesilaitosmuseo](#)
- [Turun yliopiston eläinmuseo](#) Ryhmien vierailuista pyydetään sopimaan etukäteen: elainmuseo@utu.fi
- [Turun yliopiston kasvimuseo](#)
- [Vepsän saari](#) Turun kaupungin ulkoilusaari ja virkistysalue keskellä Airiston ulappaa. Tutustutaan saariston luontoon ja 27 metriä merenpinnan yläpuolella kohoavan kallion laelta voi tähyillä maisemia Satavan, Nauvon ja Rymättylän suuntaan.

Maksullisia vierailukohteita

- [Kuralan Kylämäki, opasvaraus: Webropolilla luotu kysely \(webpolsurveys.com\)](#)
Kuralan Kylämällä on opastettuja kierroksia, joissa voi mm. tutustua entisaikojen koulunkäyntiin tai 1950-luvun maatalan arkeen emännän opastuksella.
- [Pöytyän luontokapinetti](#)
- [Saaristomeren biosfäärialue](#) Junnulanlahti.
- [Saaristomeren luontokoulu](#)
- [Turun yliopiston kasvitieteellinen puutarha](#) Ruissalossa.

Potentiaalisia yhteistyötahoja tempauksiin ja taksvärkkikohteita

- [Interpedia](#) Kummikoulu Nepalista.
- [John Nurmisen Säätiö](#) Toimintaa tai varainkeruuta Saaristomeren hyväksi?
- [MLL](#)
- [Punaisen Ristin oppimateriaalipalvelu](#) Lukukuu, lukemalla hyväntekeväisyyttä.
- [Siisti Biitsi](#) Rantojen siivoustalkoita, kummikouluksi.
- [SPR Nälkäpäiväkeräys](#)
- [Taksvärkki ry](#)
- [Turun Lintutieteellinen Yhdistys](#) Linturetket, pönttötalkoot, lintulautatalkoot?
- [Turun luonnonsuojeluyhdistys](#) Talkoita, tempauksia?
- [UNISEF](#)
- [WWF](#)
- Turun kaupunki: Puistokummimahdollisuus, vieraslaji-, perinnemaisema-, tai ennallistamistalkoot, Skanssin biodiversiteettipuisto...
- Lähiympäristön vanhainkodit, päiväkodit, palvelukeskukset. Yhteisiä luku-, peli- tai leikkihetkiä, tanssi- tai musiikkiesityksiä, askartelua, leivontaa...

Paikkoja, joista voi hakea avustusta

- Koulun vanhempainyhdistykseltä voi kysyä tukea.
- [Partio](#) Vuonna 2024 oli mahdollisuus hakea rahallista tukea luontoretkeihin, kannattaa seurata mahdollisuuksia jatkossa.
- [Suomen metsäsäätiö](#) tukee nuorten metsäkasvatusta esimerkiksi rahoittamalla koululaisten metsäpäivien järjestämistä ja opettajien täydennyskoulutusta. Lisäksi Metsäsäätiö tukee kouluyhteistyötä maakunnissa rahoittamalla koululaisten metsäpäivien linja-autokuljetuksia. Katso tarkemmat tiedot sivuston Apurahahaku kohdasta.
- Turun kaupunki lainaa pihasiivoustalkoisiin yms. välineitä. Ota yhteyttä [Turun kaupungin palautepalvelun](#) kautta. Valitse kaupunkisuunnittelu, ympäristö ja viheralueet → Ympäristötalkoot → Tee ehdotus mitä koulu/luokka on aikeissa tehdä ja mitä välineitä tarvitaan.